

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100164 2083

Läroplaner 1988:115

Läroplan för gymnasieskolan

1988:115 Socialkunskap, kursplan med kommentarer

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ

Läroplan
663

Innehåll

Kursplan	4
Kommentarer	6
1 Ämnets karaktär	6
2 Huvudmomentens innehåll	7
2.1 Människan som grupp- och samhällsmedlem	8
2.2 Samlevnad och konflikt i olika skeden av livet	9
2.3 Social normalitet och avvikelse. Integritet och social kontroll	9
2.4 Kulturvariation och kulturmöten. Invandrar- och flyktingfrågor	10
2.5 Socialpolitik med socialtjänst och socialt arbete	11
3 Kunskaper och färdigheter genom studier av sociala frågor	12
3.1 Sociala frågor som grund för undervisningen	12
3.2 Bearbetning av sociala frågor — metodiska synpunkter	12
4. Arbetsformer och arbetsätt	18
5 Samverkan	19
6 Läromedel	20
7 Bedömning	21

Pedagogiska biblioteket

REF Läroplaner

663

Läroplan för gymnasieskolan

1988-12-06

Regeringen har 1988-10-20 beslutat om kursplan i ämnet socialkunskap för gymnasieskolan, kungälv i Läroplaner 1988:109.

SÖ fastställer med stöd av gymnasieförordningen 10 kap. 1 § kommentarer till kursplanen att tillämpas från och med läsåret 1989/90.

SÖ upphäver från och med 1989-07-01 kommentarer till tidigare kursplaner publicerade i supplementet för tvåårig ekonomisk, tvåårig social och tvåårig teknisk linje (Utbildningsförlaget 1970) samt supplementet socialkunskap för treåriga linjer (Utbildningsförlaget 1973).

Jan Thulin

Margareta Linnell
G 2

KURSPLAN

(Återgiven efter Läroplaner 1988:109)

Socialkunskap

**Alternativämne på TREÅRIG EKONOMISK LINJE
(alternativa timplaner), SAMHÄLLSVETENSKAPLIG
LINJE, SOCIAL LINJE**

Mål

Genom undervisningen i socialkunskap skall eleverna förvärva en sådan social kompetens att de kan beskriva, analysera, värdera och påverka sociala processer och förhållanden. Undervisningen skall leda till att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper och attityder att de aktivt kan verka i och för demokratiska samlevnads- och samarbetsformer.

Eleverna skall utifrån studier av sociala frågor, som anknyter till deras erfarenheter, behov och intressen, skaffa sig kunskaper om sociala förhållanden och praktiskt socialt arbete. Därvid anläggs historiska, framtidsorienterade och internationella perspektiv.

Utifrån studierna av sociala frågor skall eleverna förvärva kunskaper om

samspelet mellan individ, grupp och samhälle,

samlevnad och konflikt i familj, ungdomsgrupper, boendemiljö och arbetsliv samt mellan män och kvinnor och mellan olika generationer,

individens och grupperns skilda livsvillkor,

social avvikelse och kontroll utifrån kriminalitet, drogmissbruk, handikapp samt hälso- och sjukvård,

etniska grupper, migration, kulturmöten, kulturvariationer, invandrar- och flyktingfrågor,

socialpolitik, social service i praktiken.

Genom gruppinriktade arbetsformer, undersökande arbetsätt och fältstudier skall eleverna öka sin självkänedom och utveckla sin förståelse för egna och andras behov, betyden och svårigheter.

Genom att delta i planeringen av studierna skall eleverna få erfarenhet av demokratiska arbets- och beslutsformer.

Genom samverkan med andra ämnen skall undervisningen i socialkunskap ge eleverna förutsättningar att utveckla en helhetssyn på samhället.

Vid studiet av sociala frågor skall eleverna

söka, granska och sammanställa fakta ur olika källor inom det sociala området,

analysera samspelet mellan individ, grupp och samhälle,

värdera och ta ställning till sociala fenomen och därvid klargöra grunderna för liksom konsekvenserna av egna och andras värderingar och handlingar samt

göra sig förtrogna med olika sätt att aktivt påverka sociala förhållanden.

Huvudmoment

Människan som grupp- och samhällsmedlem.

Samlevnad och konflikt i olika skeden av livet

Social normalitet och avvikelse. Integritet och social kontroll.

Kulturvariation och kulturmöten. Invandrar- och flyktingfrågor.

Socialpolitik med socialtjänst och socialt arbete.

KOMMENTARER

1. Ämnets karaktär

Undervisningen i socialkunskap syftar till att eleverna skall tillägna sig en sådan social kompetens, att de kan beskriva, analysera, värdera och påverka sociala processer och förhållanden.

För att man skall uppnå ämnets mål om ökad social kompetens krävs självkännedom, förmåga till samarbete och förståelse för andras behov, beteenden och svårigheter. Därför är gruppriktade arbetsformer, undersökande arbetssätt och fältstudier viktiga inslag i undervisningen.

Mål och riktlinjer i läroplanen för gymnasieskolan (Lgy 70) ger klara uttryck för att eleverna genom undervisningen skall utveckla ett självständigt och kritiskt betraktelsesätt samt förmåga till förståelse av omvärlden. Kunskaper i denna bemärkelse vinner man genom att med faktakunskaper som grund undersöka, jämföra, analysera, reflektera och dra slutsatser. Den som kan återge mängder av fakta men aldrig reflekterat över dem och inte förstått sammanhangen har således inte förvärvat kunskaper i läroplanens mening.

Kursplan och kommentarer i ämnet socialkunskap grundar sig på en kunskapssyn, där inläring ses som en process i vilken elevernas sätt att tänka och handla fortlöpande förändras. Då eleverna kommer till gymnasieskolan har de redan en förförståelse, en uppfattning om omvärlden som grundar sig på vardagserfarenheter och de kunskaper de förvärvat i grundskolan. Genom undervisningen i ämnet skall dessa förkunskaper utvecklas till en mer vetenskapligt grundad kunskap. Lärarens uppgift blir att vidga elevernas perspektiv och visa på mönster och sammanhang. Det gäller härvid att anknyta till och bygga på vad eleverna redan känner till. Eleverna ser då ett samband mellan sina egna erfarenheter och kunskaper och det de möter i undervisningen.

Elevernas förkunskaper eller förförståelse skall således ses som en resurs, som kan stärka deras engagemang för studierna i ämnet socialkunskap.

För att eleverna skall uppnå ämnets mål om ökad social kompetens, måste de lära sig att bearbeta den sociala verklighet, som omger dem. Detta sker genom att studierna utgår från sociala frågor, som är viktiga och meningsfulla för eleverna.

Dessa sociala frågor bearbetas så att eleverna lär sig att ta reda på sakförhållanden inom det sociala området genom att söka, granska och sammanställa fakta ur olika källor, undersöka varför det är så genom att analysera samspelet mellan individ, grupp och samhälle,

klargöra vad de själva och andra tycker genom att värdera och ta ställning till sociala fenomen och förhållanden och därvid klargöra grunderna för liksom konsekvenserna av egna och andras värderingar och handlingar samt att

ta reda på hur man som medborgare kan påverka sociala förhållanden.

När eleverna genom systematiska studier av konkreta sociala frågor lär sig att bearbeta den verklighet som omger dem, lär de sig också att på egen hand förvärva ny kunskap. Förmågan att skaffa sig ny kunskap är nödvändig i ett komplext samhälle präglad av föränderlighet och ökande informationsmängd.

2. Huvudmomentens innehåll

Ämnet socialkunskap i gymnasieskolan grundar sig huvudsakligen på ämnesteoretisk kunskap från sociologi, psykologi och statsvetenskap. Innehållet anges i fem huvudmoment:

Människan som grupp- och samhällsmedlem.

Samlevnad och konflikt i olika skeden av livet

Social normalitet och avvikelse. Integritet och social kontroll.

Kulturvariation och kulturmöten. Invandrar- och flyktingfrågor.

Socialpolitik med socialtjänst och socialt arbete.

Många av de sociala frågor som studeras är komplexa. En mångsidig belysning kan därför kräva att stoff hämtas från flera huvudmoment. Eleverna får olika perspektiv på sociala förhållanden och socialt arbete. Internationella jämförelser, historiska och framtidsorienterande perspektiv bidrar också

till detta. Härigenom integreras kunskap från de vetenskapliga discipliner, som ger den ämnesteoretiska grunden för ämnet socialkunskap. Detta kan i sin tur bidra till att eleverna utvecklar en helhetssyn. Av detta följer att huvudmomenten inte behöver studeras var för sig eller i en viss ordning.

Undervisningens innehåll måste ständigt anpassas till nya krav. Med tanke på ämnets karaktär, men även med hänsyn till lokala skillnader och förutsättningar, föreskrivs inte i detalj vad som skall studeras. Kursplanens mål och huvudmoment ger således lärare och elever goda möjligheter att vid gemensamma planeringar avgöra vad som skall studeras.

För varje huvudmoment ges nedan innehållsexempel. Dessa tjänar till att ge lärare och elever en uppfattning om inriktningen för varje huvudmoment.

2.1 Människan som grupp- och samhällsmedlem

Innehållsexempel

Uppkomst och förändring av sociala positioner, roller, normer, attityder och fördomar samt deras betydelse i socialisationsprocessen och för identitetsutvecklingen.

Grupperns inre dynamik och hur individen påverkas av skilda klass- och grupptillhörigheter samt olika former av ledarskap.

Ekonomiska, politiska och kulturella villkor för individers och grupperns sociala situation.

Tyngdpunkten läggs lämpligen på att beskriva och analysera det ömsesidiga samspelet mellan individ, grupp och samhälle. Härvid betonas särskilt hur individens/elevens personlighet, värdesystem och sociala relationer påverkas och formas av olika grupptillhörigheter samt hur individen i sin tur påverkar sin sociala omgivning.

Det är naturligt att eleverna får tillfälle att diskutera samspelet i den egna undervisningsgruppen och i andra grupper som de tillhör. Detta ger en konkret utgångspunkt vid studierna av de mer generella samspeletsprocesserna. En sådan diskussion kan även underlätta för eleverna att fördjupa sin självkännet och ge perspektiv på egna och andras värderingar och handlingar.

2.2 Samlevnad och konflikt i olika skeden av livet

Innehållsexempel

Förutsättningar för samlevnad och orsaker till konflikter

- i familj och i ungdomsgrupper,
- i skola och boendemiljö,
- i arbetsliv,
- mellan olika generationer och
- mellan män och kvinnor.

Tyngdpunkten läggs på de ömsesidiga sambanden mellan gruppstillhörigheter och samhällsförhållanden. I fokus står då analys av hur politiska, ekonomiska, sociala och kulturella samhällsförhållanden skapar förutsättningar för samlevnad, men också hur dessa ger upphov till konflikter, våld och förtryck. Det är härvid naturligt att studera olika metoder för konfliktbearbetning.

Jämställdhetsfrågor liksom familjejuridiska och arbetsrättsliga frågor bör särskilt betonas i detta huvudmoment.

2.3 Social normalitet och avvikelse. Integritet och social kontroll.

Innehållsexempel

Individens och grupper skilda livsvillkor liksom relationer mellan grupper studeras utifrån följande begrepp och sociala områden

- Laglydnad och kriminalitet. Kriminalvård.
- Bruk och missbruk av droger. Behandling av missbrukare.
- Hälsa och sjukdom, funktionshinder och handikapp.
- Omsorg, behandling och vård.
- Sexuell normalitet och sexuell avvikelse.
- Social kontroll och integritet

Tyngdpunkten läggs på relationer mellan grupper som har olika sociala, ekonomiska och politiska resurser. Studierna fokuseras på vad begreppen social avvikelse, social kontroll, makt, vanmakt, missbruk, kriminalitet, hälsa, handikapp osv innebär, och vem som definierar dessa begrepp. I centrum står begreppet avvikelse i relation till begreppet normalitet.

Det handlar således om relationen mellan dom och vi. Relativiteten i tid och rum med avseende på vad som är avvikande och normalt betonas.

Innebörden och konsekvenserna av skilda människosyner och vårdideologier vid socialt och medicinskt behandlingsarbete är väsentliga att studera. Det är härvid naturligt att belysa tvång och frivillighet inom vårdsektorn, liksom skilda metoder för förändringsarbete.

Formell social kontroll och integritet behandlas utifrån samhällets behov av kontroll av medborgarna och individens behov av personlig integritet. Motsättningen mellan kontroll och integritet belyses härvid med exempel från arbets- och familjeliv samt andra sociala nätverk. Datoriseringens konsekvenser uppmärksammas särskilt. Den informella sociala kontrollen studeras inte enbart utifrån den egna undervisningsgruppen, utan också utifrån elevernas egna erfarenheter utanför skolan.

2.4 Kulturvariation och kulturmöten. Invandrar- och flyktingfrågor.

Innehållsexempel

Innebörd och analys av begreppet kultur och kulturell identitet.

Kulturvariationer och kulturskillnader inom och mellan länder, bakgrund och yttringar.

Etniska grupper.

Migration i ett historiskt och internationellt perspektiv.

Svensk och internationell invandrar- och flyktingpolitik.

Frågor om kultur, kulturell identitet och kulturskillnader studeras i syfte att fördjupa elevernas kunskaper om och förståelse för den egna kulturen och andra kulturer.

Vidare studeras hur kulturmöten kan skapa konflikter i samband med migration, men att de också kan vara en positiv kraft för individer, grupper och nationer. Den svenska flykting- och invandrapolitiken belyses utifrån historiska, internationella och framtidsorienterande perspektiv.

2.5 Socialpolitik med socialtjänst och socialt arbete.

Innehållsexempel

Socialpolitikens mål, funktioner och medel.

Innebörd och fördelning av välfärd och livskvalitet.

Socialtjänst, social service och social omsorg i teori och praktik.

Tyngdpunkten läggs lämpligen på dagens socialpolitik med utblickar mot framtiden utifrån historiska och ideologiska utgångspunkter.

Av detta följer att stor vikt måste läggas vid sambanden mellan å ena sidan samhällsutveckling och samhällsstruktur och å andra sidan utformningen av socialpolitiska insatser som social service, socialförsäkringar samt hälso- och sjukvård.

Synen på fattiga och fattigdom kan göras till föremål för analys utifrån historiska och internationella perspektiv. Detsamma kan göras i fråga om socialpolitiken som ett instrument att skapa trygghet och fördela välfärd. Härvid belyses den sociala sektorns medverkan i samhällsplaneringen.

3. Kunskaper och färdigheter genom studier av sociala frågor

3.1 Sociala frågor som grund för undervisningen

Genom att utgå från den helhet, som en social fråga utgör, ger man eleverna möjlighet att sätta in sina ämneskunskaper i ett större sammanhang, vilket underlättar för dem att utveckla en helhetssyn.

Det kan t ex vara ett aktuellt flyktingärende, social bostadssegregering i kommunen, aidsjukvården i länet, protestaktioner mot utplacering av utvecklingsstörda i villaområden, äldreomsorgen i den egna kommunen, barns skydd mot drogmissbrukande föräldrar, ungdomar i kamp mot ungdomsvåld och rasism, videovåldet, social segregering i den egna skolan eller ett lagförslag om ökat tvång vid vård av missbrukare.

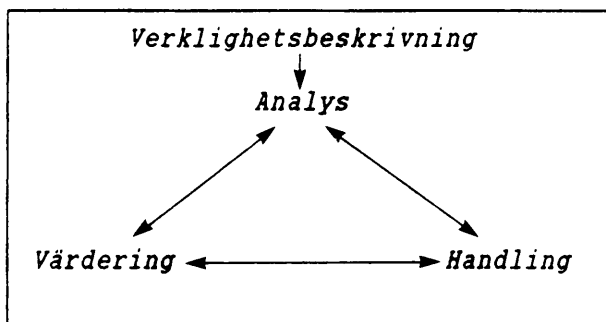
Genom att utgå från för eleverna lätt gripbara sociala frågor underlättar man för dem att se sambandet mellan den konkreta verkligheten och de kunskaper, som av många elever betraktas som isolerade skolkunskaper. De sociala frågorna utgör startpunkt för eller inkörspport till studierna av skilda stoffområden, t ex socialtjänst, invandrings- och flyktingpolitik, bruk och missbruk av droger, osv.

Genom att arbeta med konkreta samhällsfrågor lär sig eleverna att det kan finnas många olika uppfattningar och därmed alternativa lösningar på olika sociala frågor. De lär sig att t ex lösningen av många sociala frågor ofta hänger samman med att människor har olika värderingar, människosyn och samhällssyn.

3.2 Bearbetning av sociala frågor - metodiska synpunkter

Det är naturligt att eleverna studerar skilda sociala frågor genom bearbetningsfaserna fakta, analys, värdering och handling. Faserna påverkar varandra i ett ömsesidigt växelspel. De behöver inte följa någon bestämd ordning. Eleverna lär sig t ex fakta vid värderingsdiskussioner. Ibland kan det vara naturligt att inleda bearbetningen med värderingsdelen. I andra fall kan det vara lämpligare att läraren inleder med faktagenomgångar och analysmodeller.

Figuren nedan avser att åskådliggöra det ömsesidiga samspillet mellan de ovan nämnda bearbetningsfaserna.

Undervisningen får således inte sluta i och med studierna av fakta och analys av sammanhang. Inläring är en process, där elevernas tankar, ställningstaganden och handlingar förändras. I en sådan process är bearbetning av värderingar, eget ställningstagande och handling lika viktiga beståndsdelar i undervisningen.

De olika fasernas funktion i inlärningsprocessen utvecklas närmare i efterföljande avsnitt i detta kapitel.

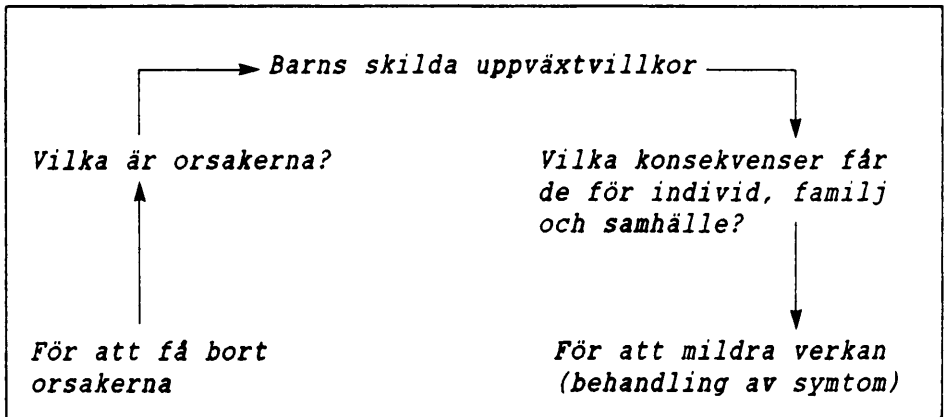
3.2.1 Faktakunskaper och analys

För att kunna sovra och sortera bland de fakta, som eleverna tillägnar sig när de bearbetar en social fråga, behöver de analysredskap. Genom olika analysmodeller kan eleverna upptäcka mönster, sammanhang och strukturer i den sociala verkligheten. Detta är en väsentlig grund för att eleverna skall kunna tillägna sig förståelse och insikt. Det bör observeras, att modeller inte skall läras in isolerade, utan användas som redskap i analysen av sociala förhållanden. Resonemanget kan åskådliggöras med följande exempel.

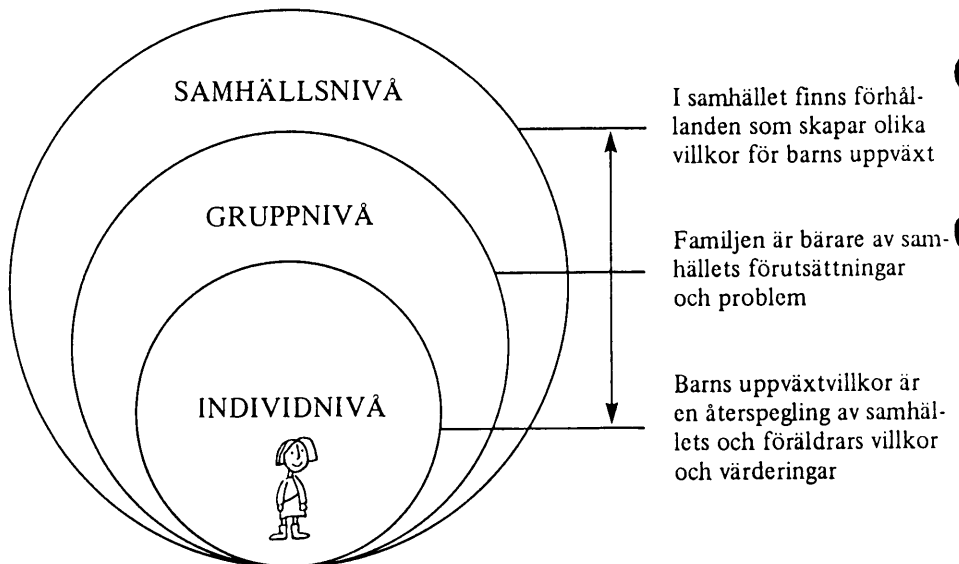
Vid bearbetningen av en social fråga, t ex Barns uppväxtvillkor, kan utgångspunkten vara att eleverna utifrån egna erfarenheter formulerar ett antal frågor.

- Vad innebär goda uppväxtvillkor?
- Varför har en del barn bra uppväxtvillkor medan andra har dåliga?
- Vilka blir följderna av skillnader beträffande kön, uppfostran och andra uppväxtvillkor?
- Vad gör samhället och vad bör det göra för att förbättra barns uppväxtvillkor?
- Vad kan jag/vi göra för att barn skall få en bra uppväxtmiljö?

Med hjälp av nedanstående analysmodell kan eleverna sortera sina erfarenheter och frågor och sätta in dessa i ett sammanhang.

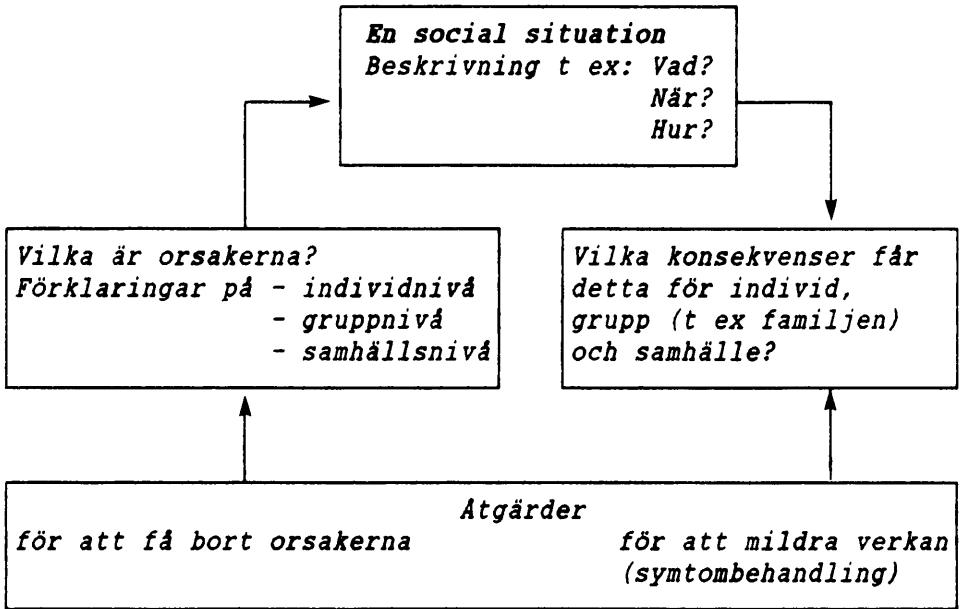
Eleverna söker härefter svar på sina frågor genom att bearbeta fakta insamlade från olika källor och i samband med besök, observationer och intervjuer i den sociala verkligheten. Jämförande studier av barns uppväxtvillkor i andra länder kan ge perspektiv på studiet av det egna landet.

Säkerligen ger bearbetningen upphov till nya frågor som kräver nya fakta. Analysen är således en process där kunskaperna ständigt fördjupas och insikten ökar.

Med hjälp av ovanstående modell kan analysen av barns uppväxtvillkor utvecklas ytterligare genom att påvisa de ömsesidiga sambanden mellan individ, grupp och samhälle. De två analysmodellerna kan föras samman till en.

Det skall framhållas att analysmodellen är förenklad av pedagogiska skäl. En ingående analys av sociala förhållanden kräver i de flesta fall dubbelriktade pilar för att påvisa ömsesidiga samband. Det är t ex ibland svårt att ange vad som är orsak respektive verkan.

Olika analysmodeller är värdefulla redskap i undervisningen i socialkunskap. Användningen av olika modeller får dock inte medföra att studierna görs så teoretiska och abstrakta att inläringen motverkas.

Analysarbetet måste därför ofta kompletteras med fältstudier i form av intervjuer, observationer och studiebesök.

3.2.2 Värderingar

En analys av t ex barns uppväxtvillkor leder självfallet till olika slutsatser beroende på vilket politiskt/ideologiskt perspektiv eller livsåskådningsperspektiv man utgår från. Skilda ideologier och kulturer har olika antaganden om verkligheten. För att man som medborgare i vårt mångkulturella samhälle skall kunna förstå och visa respekt för andras värderingar och handlingar måste eleverna skaffa sig kunskaper om och ta ställning till de grundvärderingar som finns i olika kulturer.

Värderingsfasen innefattar kunskaper om och ställningstaganden till ideologiskt och kulturellt betingade grundvärderingar. Oftast blir det fråga om elevernas värderingar av och ställningstaganden till olika uppfattningar som politiker, forskare, samhällsdebattörer m fl för fram i de sociala frågor som bearbetas.

Utöver värderingar i stora sociala frågor på samhällsnivå finns värderingsfrågor på den individuella nivån. Dessa berör den enskilde individens/elevens prioriteringar i fråga om bl a intressen, behov och relationer. Individorienterade värderingar är viktiga i undervisningen. Ämnesstoffet kan härigenom få en personlig betydelse för eleverna. Det blir en kunskap om sociala förhållanden som angår eleverna och som blir utgångspunkt för deras egna ställningstaganden och handlingar.

Härvid kan individcentrerade frågor öka elevernas medvetenhet om värderingarnas betydelse, t ex

Vad anser du om det här? Vilka är dina erfarenheter? Vad angår detta dig och din familj? Vilka slutsatser drar du för egen del av dessa olika uppfattningar? Vilka kan konsekvenserna bli av dina värderingar? Vilka kan grunderna vara för att andra har andra värderingar? Vad skulle du göra i en sådan här situation? Vad gör du?

Elevernas värderingar speglar samhällsförhållanden. Det är viktigt att i undervisningen i socialkunskap klargöra detta. Ett sätt kan vara att utgå från elevernas erfarenheter och värderingar av samspelet i den egna undervisningsgruppen och koppla dessa till nationell och internationell nivå. Eleverna har exempelvis erfarenheter av hur konflikter löses i t ex klassen, skolan eller kamratgruppen. Deras erfarenheter av konfliktlösning kan jämföras med dem som används i det politiska livet, nationellt och globalt.

I värderingsfasen gäller det således att

- göra eleverna medvetna om existerande värderingar,
- peka på konsekvenserna av dessa värderingar,
- ge eleverna möjlighet att skaffa sig sådana kunskaper att de kan förstå grunderna för andras värderingar och handlingar,
- visa eleverna alternativ och att
- uppmuntra eleverna till självständiga ställningstaganden.

3.2.3 Handling

Enligt läroplanens (Lgy 70) Mål och riktlinjer skall skolan "tillvarata och stimulera elevernas intresse för att aktivt medverka i samhällsarbetet".

Undervisningen i socialkunskap skall leda till att eleverna tillägnar sig handlingsberedskap. Det innebär att de genom undervisningen skall förvärva sådana kunskaper att de som medborgare och i yrkesliv vill och vågar medverka aktivt i samhällsarbetet inom det sociala området.

Det är därför väsentligt att eleverna i samband med studier av sociala frågor gör sig förtrogna med olika sätt att handla och bedöma följderna därav. De kan då upptäcka vilka olika vägar som finns för att påverka utvecklingen i ett demokratiskt samhälle.

Det är vid bearbetningen av varje social fråga viktigt att eleverna söker besvara frågor som
Vad vill vi göra? Vad kan vi göra? Vilka kanaler finns för oss? Vilken kanal är effektivast för att uppnå det vi vill?

Det är självklart inte realistiskt att i skolarbetet ge eleverna möjlighet att omsätta sina kunskaper i praktisk handling vid studiet av varje social fråga. Skolarbetet ger dock rika möjligheter till praktisk tillämpning. Eleverna kan t ex göra insatser genom att ta ett socialt ansvar för invandrarelever, handikappade och mobbade elever liksom insatser för att förbättra skolans arbetsmiljö. De kan även till andra klasser föra ut resultatet av sina studier om droger, invandring, familjerätt, socialbidrag osv.

Skolans uppgift är att stimulera eleverna att vara aktiva samhällsmedborgare, t ex genom att föra fram sina åsikter och eventuella krav till myndigheter, organisationer, fören

ingar och förtroendevalda. Det kan också ske genom insändare och andra opinionsbildande aktiviteter i t ex lokalpress, närradio eller lokalradio. Det kan även vara verksamhet i föreningar som Amnesty, Rädda Barnen, Röda Korset, nykterhetsföreningar, politiska och religiösa föreningar, idrottsföreningar, skilda solidaritetsgrupper osv.

Eleverna lever i en verklighet som blir alltmer komplicerad och som i allt större utsträckning domineras av experter. Därför innefattar undervisningen i socialkunskap alltså även kunskaper om handlingsmöjligheter och faktisk handling. Dessa komponenter är centrala.

4 Arbetsformer och arbetssätt

I enlighet med läroplanens (Lgy70) Mål och riktlinjer skall varierande arbetsformer och arbetssätt eftersträvas. Amnets mål och innehåll, med bl a analys av grupperns villkor och samspel mellan grupper, leder emellertid till att en stor del av undervisningen måste ges en grupporienterad arbetsform.

Studiebesök och fältstudier i form av t ex intervjuer, observationer och enkätundersökningar, är nödvändiga inslag i undervisningen. Det är härvid naturligt att eleverna arbetar i mindre grupper med läraren som arbetsledare. Härigenom kan de öva sin förmåga att arbeta självständigt.

För att studiebesök och fältstudier skall bli ett meningsfullt inslag i undervisningen måste de vara väl förberedda och klart målinriktade.

Studierna i socialkunskap erbjuder många tillfällen till utveckling av språkliga färdigheter. Särskilt redovisningen ger övning i skriftlig och muntlig framställning. Det kan vid enstaka tillfällen vara motiverat att eleverna enbart läser upp en skriftlig redogörelse för klassen. Redovisningsformer som utvecklar elevernas pedagogiska förmåga bör dock överväga, t ex dramatiseringar, rollspel, paneldebatter, utställningar, väggtidningar och inspelningar på ljudband och videoband.

För att man skall kunna uppnå kursplanens mål är det nödvändigt att undervisningen schemaläggs i längre arbetspass.

5 Samverkan

Många sociala frågor berör även andra ämnen. En undervisning som bygger på samverkan med andra ämnen vänjer eleverna vid att se en sak ur olika synvinklar och hjälper dem att utveckla en helhetssyn på samhället. Härtill kommer den vinst som samverkan ger när det gäller färdighets-
träning.

Samverkan kan ske på olika sätt. Socialkunskapen börjar eller anknyter och fortsätter. Olika ämnen bearbetar samtidigt ett gemensamt studieområde eller lektionerna i olika ämnen läggs samman för behandling av ett visst tema. Samverkan kan även ske i form av temadagar och i samband med lägerskola, studiebesök eller praktik.

Samverkan med ämnet svenska kan ge ett rikt utbyte. Litterära verk, film och teater kan skapa ett känslomässigt engagemang och intresse för en social fråga. Sammanställningar av intervjuer och enkäter liksom rapporter, föredrag och redovisningar på ljudband eller video är andra exempel, där svenska och socialkunskap kan dra nytta av ett samarbete.

Vid planering av studierna i socialkunskap är det givet att valet av innehåll i ämnet samhällskunskap beaktas, bl a för att undvika dubbelläsning.

En del elever har också studerat psykologi. Det är värdefullt om elevernas kunskaper i psykologi kan utgöra en resurs för undervisningen i socialkunskap.

De historiska sammanhangen liksom livsåskådningsfrågor är mycket viktiga vid studierna av flera av huvudmomenten. Samverkan med ämnena historia och religionskunskap kan därför i många fall vara berikande.

Studie- och yrkesorienteringen hör till de verksamheter som i varierande grad kan integreras i alla ämnen. Samverkan mellan lärarna i samhällskunskap och socialkunskap, syofunktionären och SSA-sekreteraren eller motsvarande är dock speciellt viktig.

6 Läromedel

Läromedel är enligt gymnasieförordningen "sådant som kan användas för att nå målen i undervisningen". Valet av läromedel blir därför en del av undervisningsplaneringen. Det är självklart angeläget att man väljer sådana läromedel som främjar att målen för undervisningen uppnås.

Ämnets mål förutsätter att eleverna lär sig att utnyttja de faktasammanställningar och det informationsmaterial som de

möter utanför skolan. I undervisningen i socialkunskap är det därför naturligt att som läromedel använda

- statistiskt material,
- databaser,
- lagar och förordningar,
- offentliga utredningar,
- myndigheters och organisationers tryck och informationsmaterial,
- facklitteratur
- facktidskrifter samt
- dagstidningar.

Härtill kommer skönlitteratur, debattlitteratur, radio- och TV-program samt film- och teaterföreställningar. Dessa läromedel kan vara särskilt värdefulla, när det gäller att skapa ett känslomässigt engagemang hos eleverna för den sociala fråga som studeras. Detta gäller också elevernas eget intervjumaterial från t ex yrkespraktik, studiebesök och fältstudier.

Basläromedel för ämnet socialkunskap utgörs av läroböcker. Dessa är värdefulla vid sidan av övriga läromedel, när det gäller att presentera grundläggande fakta, förklara komplicerade fakta, ge översikter, visa sammanhang, presentera strukturer, modeller och teorier samt visa hur dessa kan fungera som analysinstrument.

För att man skall uppnå kursplanens mål får emellertid undervisningen under inga förhållanden vara så bunden av läroboken att kurserna bestäms av denna.

En förutsättning för att eleverna skall kunna nå kursplanens mål för undervisningen är att de har tillgång till källor av olika slag inom det sociala området. Det är därför nödvändigt att skolans bibliotek och ämnesinstitutionen har ett mångsidigt urval av källor och att dessa är lättillgängliga för eleverna.

7 Bedömning

Med bedömning avses inte enbart betygsättning utan alla de åtgärder som vidtas för att i informationssyfte samla iakttagelser och data om undervisningen samt tolka och dra slutsatser av dessa. En sådan bedömning eller utvärdering måste göras kontinuerligt för att läraren skall kunna avgöra i vilken utsträckning uppställda undervisningsmål uppnåtts och om undervisningen är anpassad till elevernas förutsättningar. Detta gäller för all undervisning i gymnasieskolan. Härutöver kan följande framhållas av specifikt intresse för ämnet socialkunskap.

Läroplanens (Lgy70) Mål och riktlinjer och kursplanens mål måste givetvis återspeglas i bedömningen. Det innebär att stor vikt skall tillmätas elevernas förmåga att

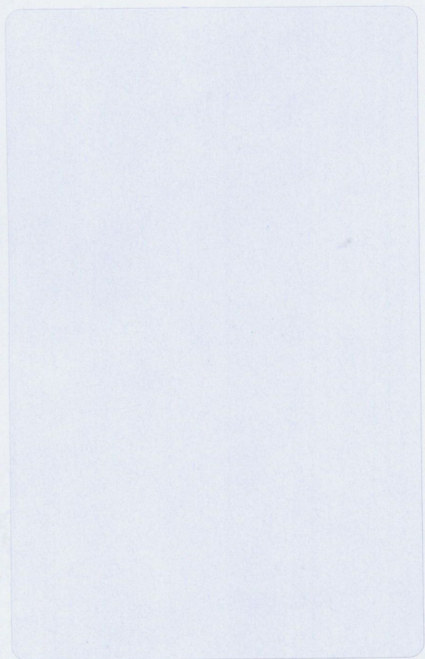
- självständigt bearbeta sociala frågor,
- kritiskt pröva och klargöra argument,
- förstå och överblicka sammanhang,
- samarbeta samt
- planera och ta ansvar för studierna.

Bedömningen av eleverna bör vara mångsidig och fortlöpande. Den görs dels vid dagliga iakttagelser, dels i en väl avvägd kombination av uppgifter. I ämnet socialkunskap kan underlag för bedömning vara: skriftliga och muntliga förhör, skriftliga rapporter, redovisningar i form av föredrag och inspelningar på ljudband eller video.

Genom varierande bedömningsunderlag undviker man ett ensidigt studiesätt. Dessutom undviker man att missgynna de elever som inte kan göra sig själva rättvisa i en viss typ av bedömningsituation.

Självfallet är meningsfulla faktakunskaper en förutsättning för studierna. Man kan dock inte nå ämnesmålen genom en bedömning som enbart mäter elevernas förmåga till inläring av isolerade fakta.

Hur eleverna bedöms är av avgörande betydelse för deras sätt att lägga upp sina studier. För att man skall uppnå läroplanens mål och kursplanens mål är det nödvändigt att analyserande och förståelseinriktade uppgifter utgör det dominerande underlaget vid bedömning av elevernas prestationer.

KT-200 M

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

Ansvarig utgivare: Organisationsdirektören Bengt Karlin,
Skolöverstyrelsen, 106 42 Stockholm
Redaktör: Martin Johansson
Redaktionens adress: Skolöverstyrelsen, 106 42 Stockholm
Telefon: 08-783 21 80 redaktören direkt; SÖ:s vx 783 20 00
Prenumerationspris: 360 kr för 1988 (exklusive moms). Prenumerationen omfattar 500 sidor fördelade på ett antal häften.
Separatexemplar till särskilt pris: Liber, Kundtjänst Utbildningsförlaget, 162 89 Stockholm. Telefon 08-739 96 60
Prenumeration: Liber, Prenumeration Utbildningsförlaget, 162 89 Stockholm. Telefon 08-739 96 10

Utges av Utbildningsförlaget
Svenskt Tryck Stockholm 1989 830372

ISBN 91-47-03086-0
ISSN 0283-491X